

Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamine üldhariduskoolis – VÕTA

Sisukord

Sissejuhatus.....	2
Peamised mõisted.....	3
Mis on VÕTA üldhariduses?	4
Individuaalne lähenemine Rocca al Mare koolis.....	6
Kuidas seljatada hirmu?	8
Huviharidus ei ole soe bussipeatus	8
Õpilane võtab VÕTAs vastutuse	9
Kuidas koolid soodustavad TÜ teaduskooli kursustel õppimist?	10
VÕTA tingimused ja kord Tallinna Täiskasvanute Gümnaasiumis.....	12
Aruteludel osalejad	14
Lisalugemine.....	14

Sissejuhatus

Hele Liiv-Tellmann, Aulika Riisenberg, SA Innove

Nüüdisaegse õpikäsituse kohaselt võib õppimine toimuda erinevates õppekeskkondades (klassis, kooliõues, looduses, ettevõtetes, virtuaalruumis jm). Lisaks koolis õppekava alusel toimuvale õppele (formaalõpe), võib õppida ka kursustel või muu organiseeritud õppetegevuse kaudu (mitteformaalne õpe), töökogemusest, igapäevase tegevuse käigus ja vabal ajal, näiteks oma hobidega tegeledes (informaalne õpe). Rahvusvahelise liikuvuse raames õpitakse aga hoopis teistsugustes haridussüsteemides ja erinevate õppekavade alusel.

Juba praegu on põhikooli ja gümnaasiumiseadusega loodud võimalus, et õpilased saavad taotleda väljaspool kooli õpitu arvestamist õppekava täitmisel. Nimelt on seaduse paragrahvis 17 lõikes 4 fikseeritud, et õpilase või piiratud teovõimega õpilase puhul vanema ja direktori või direktori volitatud õpetaja kokkuleppel võib kooli arvestada kooli õppekava välist õppimist või tegevust, sealhulgas õpinquid mõnes teises üldhariduskoolis koolis õpetatava osana, tingimusel et see võimaldab õpilasel saavutada kooli või individuaalse õppekavaga määratletud õpitulemusi.

Samuti võib kool teha õpilast õpetades muudatusi või kohandusi õppeajas, õppesisus, õppeprotsessis ja õppekeskkonnas, koostades õppijale vajadusel individuaalse õppekava (§ 18 lõige 1). VÕTA rakendamist toetab ka seaduse § 37, mille kohaselt jälgivad õpetajad õpilase arengut ja toimetulekut koolis ning vajaduse korral kohandavad õpet õpilase individuaalsete vajaduste ja võimete järgi.

VÕTA puhul on väga oluline märksõna vastastikune **usaldus**, mille aluseks on arusaam, et õppimine võib toimuda igal ajahetkel ja erinevates keskkondades. Kui õpilasel on vastavad õpitulemused juba saavutatud, ei pea ta ilmingimata olema samas õpperuumis. VÕTA taotlemise ajal võiks ta ise määratleda, milline on asendustegevus. Kui arvestatakse, mida õpilane juba varasemast teab või oskab, on see individuaalsusega arvestamine, kaasava hariduse üks põhimõtteid.

VÕTA rakendamisel üldhariduses on suur roll **koostööl** koolide ja huviharidust pakkuvate koolide vahel, kui arvestatakse võimalikult palju kõikide osapoolte vajaduste ja võimalustega. Koostöö ja vastastikuse täiendamise abil on võimalik pakkuda õppijatele parimaid ja arendavaid lahendusi.

Üldhariduskoolis on VÕTA peamiselt **kui võimalus** õppeprotsessi käigus õpitut võrrelda (huvihariduses, teadushariduses), mis võimaldab õpilase koormuse vähendamist õppeprotsessi käigus. Kindlasti **ei ole** VÕTA täielik vabastus õppeaine tundidest, sest alati ei saavuta õpilane mujal õppides riiklikus ainekavas ette nähtud õpitulemust täies mahus.

Materjali eesmärk on anda teavet varasemate õpingute ja (töö)kogemusest omandatu arvestamise põhimõtete kohta ning julgustada üldhariduskooli arvestama õpilaste väljaspool akadeemilist õppetööd omandatud õppekava täitmisel.

See on üles ehitatud artiklite kogumikuna, võimaldades saada ülevaate sellest, mis on VÕTA üldhariduses, kuidas toetada iga õppija individuaalset arengut ja seljatada hirmu VÕTA rakendamiseks?

Lisatud on ka näited sellest, kuidas koolid soodustavad TÜ teaduskooli kursustel õppimist ning millised on varasemate õpingute ja kogemusest õpitu arvestamise tingimused ja kord Tallinna Täiskasvanute Gümnaasiumis.

Peamised mõisted

VÕTA (varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamine) – protsess, mille kaudu saab inimene lasta oma varasemaid õpi- ja töökogemusi edaspidiste õpingute tarbeks arvesse võtta, olenemata nende omandamise ajast, kohast ja viisist.

Üldhariduskool – kool, kus saab omandada üldharidust (põhikool, keskkool, gümnaasium).

Huvikool – teatud alal hariv õppeasutus, nt keeltekool, loodusmaja, muusikakool, malekool, spordikool.

Huviring – huvitegevuse organiseeritud vorm koolis või väljaspool kooli.

Teaduskool, õpilaskadeemia – kõrgkooli allüksus teadusest sügavamalt huvitatud õpilastele.

Kogemusõpe, juhuõpe, (informaalõpe, informaalne haridus) – õppija seisukohast lähtudes eesmärgistamata õppimine, mis toimub igapäevaelu situatsioonides (nt perekonnas, töökohas, vabal ajal jne). Õppe tulemused ei ole enamasti õppijale kohe nähtavad.

Vabaõpe, (mitteformaalne õpe) – leiab aset väljaspool kooli ning on ette võetud teadlikult, eesmärgiga end arendada. Võib toimuda väga erinevates keskkondades (nt looduses), mille puhul õpetamine ja õppimine ei pruugi olla ainuke ega peamine otstarve; läbiviijad võivad olla nii professionaalsed koolitajad kui ka näiteks vabatahtlikud või omaealised.

VÕTA osapooled – vahetult VÕTA protsessis osalejad ehk VÕTA taotleja, hindaja ja nõustaja.

Taotleja – üldjuhul õppija, võib olla ka koos lapsevanemaga.

Nõustaja – isik, kes annab taotlejale nõu, kuidas avaldust/taotlust koostada ja milliseid dokumente või teavet selleks on vaja.

Avaldus – kokkuleppeline dokument, milles õppija avaldab soovi õpitu arvestamiseks.

Taotlus – dokumentide ja tõendusmaterjalide kogum, mille taotleja esitab hindajale.

Hindaja – isik, kes hindab esitatud dokumentide ja tõendatavate teadmiste vastavust õppekavaga määratud konkreetsetele õpitulemustele.

Mis on VÕTA üldhariduses?

Mari-Liis Lind, Tallinna Ülikool

Varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise ehk VÕTA eesmärk on muuta nähtavaks ja väärtustada kõiki inimese teadmisi ja oskusi, olenemata nende omandamise ajast, kohast ja viisist ([HTM](#)). Kuigi VÕTast on räägitud enam täiskasvanuhariduse kontekstis, siis Põhikooli ja gümnaasiumiseadusega (PGS, § 17, lg 4) on koolidele loodud võimalus õppekavavälise õppimise või tegevuse arvestamiseks õppekava täitmisel. Veelgi enam, VÕTA rakendamist üldhariduskoolis nõuab reaalne olukord, kus õpilane võib olla

- huvi- ja teadushariduses osaleja;
- andekas või eriaandega;
- kodumaale tagasi pöördunud, teistsuguse haridustaustaga;
- sisserännanud muu emakeelega noor;
- haridustee katkestanud ja uuesti alustanud;
- õppetööst ajutiselt eemal viibiv, sh õpirändes olev õppija;
- õppetöö kõrvalt vabatahtliku töö tegija või palgatöötaja jne.

Kuigi VÕTA üldhariduses võib tunduda midagi uut, siis asudes lähemalt uurima, toovad koolid tihtipeale välja, et juba “aegade algusest” on näiteks kehalise kasvatus tundide osas olnud teistsugused aine sooritamise nõuded neile õpilastele, kes käivad lisaks trennis. Või samalaadsed näited õpilastega, kes õpivad muusika- või kunstikoolis. Ehk siis uus on eelkõige protsessi formaliseerimine, mille vajalikkus tuleneb ühest küljest seadusandlusest, kuid ennekõike sellest, et õppijatel oleksid võrdsed võimalused, tagatud võrdne kohtlemine ning protsess toetaks erinevaid osapooli.

VÕTA puhul on oluliseks märksõnaks **usaldus**. Õpilane ei pea ilmtingimata olema samas klassiruumis, et toimuks õppimine ning samal ajal ei ole VÕTA vabastus õppimisest. Õpilane õpib, aga ta teeb seda mujal ning sageli ka teisiti, näiteks õppides tehnikaringis või osaledes vabatahtlikuna koolilaagri korraldamisel või uurides süvitsi mõne ajaloo perioodi kohta iseseisvalt omaenese huvist. Üldjuhul ei saavuta õpilane ainekavas ettenähtud õpitulemusi üks ühele, kuid õpilane õpib ja lisaks ainealastele ning silmaringi laiendavatele teadmistele arenevad ka õpilase üldpädevused. VÕTA eeldab arusaama sellest, et õppimine ei toimu vaid formaalhariduses, vaid on ajas jätkuv ning hõlmab ka mitteformaalset ja informaalset õppimist ([HTM](#)). On keeruline piiritleda, mida on võimalik VÕTaga arvestada, küll aga on oluline meeles pidada, et VÕTA rakendamine toimub õppekava kontekstis ning kõike, mida väljaspool klassiruumi omandatakse, ei pruugi olla võimalik õppetöös arvestada.

VÕTA protsess

VÕTA protsess algab **taotleja** huviga VÕTA võimaluste kohta. Taotlejaks on õpilane ning kuna tegu on alaealisega, siis ka tema perekond. Informatsioon VÕTA võimalikkuse osas peab olema kajastatud nii kooli infokandjates kui teada ka õpetajatele, juhtkonnale ja tugipersonalile. Üheks oluliseks info allikaks võivad olla näiteks klassijuhatajad, kes on õpilaste kooliväliste tegevustega enam kursis ning kellel on suurem kontakt ka lapsevanematega. Samuti võivad info jagajateks olla huvikoolid. Kuigi haridusametuses on oluline roll info edastamises, siis soov mujal õpitut arvestada peab tulema õppija poolt.

Järgmine samm protsessis on **nõustamine**, mille käigus aidatakse taotlejal mõista, mida ta teab, millised on tema võimalused ning milliseid dokumente, sh tõendusmaterjale on tarvis esitada. Nõustamine VÕTA kontekstis peab olema fookuseeritud lisaks VÕTA võimaluste ja protsessi tutvustamisele ka õppija edasijõudmise toetamisele ehk sellele, mis on VÕTA taotlemise eesmärk konkreetse õpilase jaoks, mida ta taotlemisega võidab, aga millest ka ilma jääb ning kuidas õpilane tuleb edasiste õpingutega toime.

Kui nõustamise tulemusena on jõutud järeldusele VÕTA protsessiga jätkata, järgneb **taotluse koostamine**. Kuigi täiskasvanuhariduses on kasutusel erinevad taotlusvormid, siis piisab VÕTA praktika alguses ka lihtsast õpilase avaldusest. Küll aga tasub läbi mõelda, millised on tõendusmaterjalid, mida taotlusele/avaldusele lisaks küsitakse – varasemate õpisoorituste tõend (sh huvikoolid, teiste riikide koolid), vabatahtlikku tegevust tõendavad dokumendid ning kindlasti jõutakse ühel hetkel sinnamaale, et on vaja mõelda, kuidas toimida juhul, kui tõendusmaterjale ei olegi. Taotluse/avalduse koostamine ning vajaliku tõendusmaterjali hankimine on taotleja (tema vanemate) ülesanne.

Taotluse esitamisele järgneb taotluse **hindamine**, mille käigus sisuekspert võrdleb, kas mujal õpitu vastab õppeainete sisule ja õpiväljunditele. Kuna hindaja vastutab VÕTA kvaliteedi eest ning selle eest, et õpilasel on tõesti olemas samaväärsed teadmised ja oskused nendega, kes õppeaine läbivad, siis võiks vähemalt VÕTA rakendamise algusfaasis toimuda hindamine rohkem kui ühe inimese poolt ehk kasutada hindamiskomisjoni, kuhu võib kaasata lisaks kooli personalile ka õpilasesinduse esindaja. Komisjoni kasutamine annab ühelt poolt võimaluse hindajatel omavahel taotluse sisu arutada, sh planeerida vajadusel eakohaseid lisahindamise võimalusi ning teisalt tagab hindamiskomisjoni kasutamine taotlejate võrdse kohtlemise. Hindajatel on õigus küsida taotlejalt lisamaterjali või kutsuda ta vestlusele, küll aga tuleks teadvustada seda, et taotleja on omandanud oma teadmised teisiti, mistõttu ei pruugi sobida talle samad hindamismeetodid, mida kasutatakse tavaõppijatega. Samuti tuleb jälgida seda, et VÕTA taotlejat ei hinnataks kaasõpilastest rangemalt. Hindamisprotsessis tuleb eelkõige keskenduda sellele, kas õppeaine sisu miinimum on omandatud. Positiivse otsuse või osalise arvestamise korral mõelda, kas ja millist tuge õpilane lisaks vajab. Negatiivse otsuse puhul väärtustada omandatud teadmisi ja oskusi ning tuua välja, miks neid ei ole võimalik antud õppekava kontekstis arvestada.

Varasema õpi- ja töökogemuse hindamine on väljakutse nii õppijale kui ka õppeasutusele, kuna eeldab valmisolekut ja oskust kogemusi ning neist õpitud nähtavaks muuta, analüüsida ja hinnata ([HTM](#)). VÕTA protsessi ning taotluste hindamiskriteeriumide kirjeldamine võimaldab anda igale konkreetsele juhtumile raami ja muudab selgemaks erinevate protsessi osapoolte rolli ja vastutuse. Samas on mõistlik hoida piirid esialgu laiemad ning lasta erineval kogemusel tekkida, kitsendused tekivad reeglina praktika pealt. Lisaks enda ja naaberkooli praktikale on võimalik küsida ka kutse- ja kõrgkoolide ning täiskasvanute gümnaasiumide kogemust, kus veel mõnda aega tagasi samamoodi kahtlust ja kõhklusi tekitanud VÕTA on muutunud tänaseks igapäevase õppeprotsessi loomulikuks osaks.

Individuaalne lähenemine Rocca al Mare koolis

Ingrid Tullus, Rocca al Mare kooli kehalise kasvatuse ja ujumise õpetaja

Maris Kilmi, Rocca al Mare kooli kunstiõpetuse õpetaja

Kindlasti on paljud lapsevanemad ja õpetajad nõus väitega, et meie õpilaste koormus on kasvanud hirmuäratavalt suureks. Kuidas me saaksime kasvava põlvkonna tegemisi koolis vähendada nii, et õpilaste teadmised õpitavates ainetes ei kannataks?

Tänases koolis on individuaalne lähenemine õppetöö loomulik osa. Õpetajad proovivad järjest rohkem arvestada õpilase arenguga. Täiesti selge on see, et iga laps on andekas – õpetaja ülesanne on välja selgitada õpilase tugevad küljed ning neid toetada.

Üha enam märkame õpilaste tegevust väljaspool kooli. Kuidas koolivälist huvitegevust kaasata õppetöösse ning kas seda on võimalik arvestada ja aktsepteerida ka koolitöö osana? Rocca al Mare koolis on individuaalne lähenemine üks olulisemaid märksõnu. Proovime oma tööplaane koostada vastavalt õpilase vajadustele ja võimekusele. Mida suurem on klass ja kool, seda keerulisem on õpetajal igaüheni jõuda. Seepärast on oluline, et õpilane ise oma vajadustest ning huvidest õpetajale märku annaks. Hea ja toimiva koostöö aluseks Rocca al Mare koolis on kodu ja kooli tihe koostöö.

Igal aastal on koolis ka neid peresid, kes oma elu- ja töökorraldusest tulenevalt veedavad osa õppeaastast mõnes teises riigis. Kuidas sellisel juhul õppetööd korraldada, et õpilane kooli naastes tunneks end klassis hästi ning saaks õppimist jätkata koos ülejäänud klassiga? Nooremas kooliastmes on see kindlasti pisut lihtsam – lapsel on üks põhiõpetaja, kellega koostöös saab klassi tegemistel silma peal hoida. Suureks abivahendiks on ka e-kool. Meie kooli praktikas on näiteks perekond, kes pool õppeaastast elab Ameerika Ühendriikides. Selline elukorraldus on perel olnud juba üheksa aastat. Hetkel õpib pere vanim poeg üheksandas klassis, tütar kuuendas ning noorim laps läheb kooli järgmisel sügisel. Ameerikas käivad lapsed kohalikus koolis, õpivad koos oma eakaaslastega. Pärast koolipäeva on huviringid. Ebainimlik oleks nõuda neilt lastelt ka siinse kooliprogrammi läbimist. Koormus läheneb liialt suureks ning laste huvi õppimise vastu võiks sedaviisi kaduda. Selle pere lapsed on õpetajatega sõlminud kokkulepped – nad järgivad individuaalset õppekava ning hoiavad silma peal ka e-koolil, et läbitud teemadega kursis olla. Ning et ingliskeelses keskkonnas eesti keel unarusse ei vajuks, on perekonnal võõral maal kaasas emakeelsed raamatud ja aeg-ajalt lennutatakse Rocca al Mare kooli poole tee ka eestikeelseid kirjatükke.

Sarnaselt on tegutsetud ka teistes riikides. Tagasisidena on pered öelnud, et loodusainetes ja matemaatikas nad mahajäämust ei tunneta. Keeltes on edasimineku märgatav. Huvitavaid kogemusi ning põnevaid lähenemisi saavad õpetajad nende õpilaste kaudu edasi anda ka ülejäänud klassile.

Gümnaasiumis on õppesüsteemide kursuste meetodil ning suurem vastutus õpitu ees on õpilasel. Välisriigis õppides võib puudunud perioodi kursus jääda omandamata ning iseseisvalt kogu vajaliku programmi läbimine täies mahus võib olla keeruline, kuid kindlasti mitte võimatu. Lisaks kohustuslikele kursustele on gümnaasiumis ka valikkursused. Gümnaasiumi ajal tuleb läbida 6 valikkursust. Siin on õpilasel võimalus siduda oma huvitegevus ja õppetöö. Lisaks koolis pakutud kursustele on võimalik valida kursusi ka väljaspool kooli. Head koostöö näited on Tallinna Tehnikaülikooliga, Eesti Kunstiakadeemiaga ning keeleinstitiutidega.

Ka igapäevaselt saab koolis õpilaste koormust pisut vähendada. Näiteks anname me kehalise kasvatuse tundides sportlastele võimaluse oma treeningu ajastada kehalise kasvatuse tunniga. Olenevalt spordialast võib lapse treeningukoormus kasvada teatud vanuses ja treeningperioodis hüppeliselt. Et noor sportlane kooli ja treeningute all ei murduks, on võimalus koolis arvestada tema tegevusega spordiklubis või treeninggrupis. Kui kooli kehalise kasvatuse tunni ajal ei ole võimalik lapsel oma treeningule minna, saab ta seda aega kasutada õppetöök, kohustusliku kirjanduse lugemiseks vms. Muidugi ei ole see reeglilik, et kõik

sportlased on kehalise kasvatuse tundidest vabastatud, pigem on see ikkagi mõeldud nendele noortele, kelle treeningkoormus on tavapärasest suurem. Ühtlasi saavad need andekad noored tutvustada kooli- ja klassikaaslastele oma spordiala spetsiifikat ning end juhendaja ametis proovile panna.

Sarnast lähenemist on võimalik kasutada ka teistes ainetundides. Näiteks muusikakoolis õppivad lapsed võiksid koolis muusikatundide ajal oma instrumenti harjutada või järgmiseks päevaks õppida. Peamiselt siis, kui tunnis läbitav on seotud õpitulemustega, mille nad muusikakoolis nagunii saavutavad.

Huviharidust ja õppetööd saab suurepäraselt siduda 8. klassis ette nähtud loovtööga. Selle kaudu saab oma hobi ka kaaslastele tutvustada. Meie Rocca al Mare koolis oleme loovtööde valmistamisele pühendanud õppeaasta III perioodi, mil kunsti ja käsitöö tunnid on mõeldud just loovtöö valmistamiseks. Kui õpilane viib loovtööga seotud ülesandeid läbi pärast tunde, saab ta klassitundi kasutada muuks oluliseks tegevuseks. Oluline on jälgida, et võidetud aega saaks õpilane tõepoolest kasutada enesele kasulikult.

Kokkuvõttes oleks igal õpetajal hea mõelda selle peale, kuidas just tema aines saaks rakendada väljaspool kooli õpitut nii, et meie laste koormus väheneks, kuid teadmised seejuures mitte.

Kuidas seljatada hirmu?

Annely Köster, Sally Studio juhataja

*Peame end tohutult sallivateks,
aga tegelikult talume ainult neid
seisukohti, mida ise jagame.*¹

Hariduspoliitilisel tasemel kõneleme õpilaste õpikoormuse vähendamise olulisusest. Sellest, et iga õpilane on oluline ja et peame suutma võimalikult mitmekesiselt arvestada eri õppijate individuaalsete eelduste, vajaduste ning huvidega. Sellest, et formaalne ja mitteformaalne haridus peavad omavahel senisest enam lähenema, et vähendada üldist õpikoormust ja suurendada isikliku õpikogemuse väärtust õppijale. Et iga õpilase potentsiaal saaks avalduda.

Karakteristik, mis eristab koole, kus õpilaste võimed saavad maksimaalsel moel areneda nendest, kus õpitulemused ja koolikliima pole just kiita, on ... hirm. Hirm ebaõnnestuda, hirm üldse midagi teha või arvata. VÕTA teemat kunstikooli õpilastega arutades üllatas mind, et ka selle ümber oli väga palju hirme ...

Õpilased kardavad sattuda ebasoosingusse ja ei julge õpetajatega VÕTAST rääkida – see tundub neile ... sahkerdamisena. Levib erinevaid kuulujutte. Pigem ollakse oma suure koolikoormusega ükski, nutetakse patja ja loobutakse trennidest ja huvialadest, et koolitöödega hakkama saada ning kool võimalikult heade tulemustega lõpetada.

Õpetajad kardavad reegleid rikkuda ja pigem ei rakenda VÕTA võimalusi. Sest ei tea päris täpselt, kuidas seda teha. Samuti kardavad nad, et kui ise ei õpeta, puudub kontroll õpisisu ja -kvaliteedi üle. Puudub kindlus, et huvihariduses omandatu on piisavalt tõsine ja “päris”. Aruteludel kõlas nii mõnegi õpetaja seisukoht, et huvihariduse arvestamine oleks võimalik, kui selle õpisisu vastaks täpselt koolitunnile. Kui lapsed õpiksid muusikakoolis täpset sama repertuaari, mis koolitunnis. Samuti kõlas kahtlus, kas huvihariduse õpetajad on piisavalt pädevad ja kas õpilased ikka pingutavad seal päriselt ja õpivad, või lihtsalt veedavad mõnusalt aega, müra värvidega või treenivad mõnd väga kitsast osaoskust.

Juhtiv hirmu-uuriija Frank Furedi² nimetab tänapäevale omast hoiakute konsensust misantroopiaks: igast inimesest ja sotsiaalsest olukorrast eeldatakse alati halvimat. Tema toodud näited on lihtsad ja õõvastavad. Kui rühmale inglastele näidati fotot kaunist Itaalia mehest, kel oli süles beebi, siis oli veidi enam kui 70% katses osalenu esimene reaktsioon: pedofiil.

Eelpoolkirjeldatud ebakindlusest tulenevalt on VÕTA rakendamine väga ebaühtlane. Paljudes koolides ollakse nõus arvestama huviharidust õppetööle lisaks, kuid ei olda nõus VÕTA korras arvestama konkreetseid aineid. Isegi valikkursusi mitte. Ja samas ... valikkursused tihtipeale ei täida oma eesmärki luua personaalset, süvendatud õpikogemust. Mõnes koolis on valikus vaid kaks (!) ainet, näiteks vene ärikeel ja riigikaitse ... Kõik ülejäänud nõu valikkursused on kohustuslikud kõigile antud õppesuuna valinud õpilastele.

Kuidas siis seljatada hirmu? Antud juhul tundub mulle, et hirmu põhjused koonduvad laias laastus kaheks: usaldamatus ja teadmatus.

Huviharidus ei ole soe bussipeatus

Näen Sally Studios iga päev, et huvikoolis õpilased teevad tööd, näevad vaeva ja õpivad. Õpivad just seda, mis neid huvitab, mille nimel on nad nõus tavapärasest enam pingutama. Sest huvikoolis on huvitav ja motiveeriv – muidu noored sinna ju oma vabast tahtest ei läheks. Ja see seab omakorda nõuded huvikooli

¹ EESTI EKSPRESS 30 (1129) 28. juuli 2011 Intervjuu hirmu-uuriija Frank Furediga

² samas

Õpetajate pädevusele – nii valdkondlikule kui ka üldinimlikule. Huvihariduse headuse üle hääletavad nii õpilased kui ka lapsevanemad jalgadega – kui silmnähtavat arengut ei toimu, kui huvitav ei ole, minnakse ära. Kohustuslikkus ju puudub! Seega tuleb ka esmapilgul keerukas õpisisu pakendada vastupandamatult põnevaks, et õpilane süveneks ja uuriks seni, kuni asi muutub huvitavaks. Sest, mida sügavamalt sa millessegi kaevud, seda põnevamaks ja kaasakiskuvamaks see muutub. Igavus asetseb pealispinnal, huviharidus läheb sügavamale.

Tõsiseltvõetavas kunsti- või tantsukoolis on põhjalik õppekava, kus lisaks praktilistele oskustele pööratakse tähelepanu ka valdkonna teooriale ja üldpädevustele. Toimuvad nii rühma- kui individuaaltunnid, arvestused, isegi kontrolltööd ja eksamid! Selleks, et oma huvialal nauditavaid tulemusi saavutada, tuleb keskenduda, panustada nii kognitiivselt kui ka füüsiliselt. Leida endas tahet ja motivatsiooni tegeleda millegagi süvitsi, mitte vaid pealispinnal libiseda.

Iga õpetaja ütleb, et tema aine on kõige olulisem. Mina ütlen ka, et kunstiõpetus on kõige tähtsam! Lisaks kunsti omaväärtusele on hea kunstiõpetus nagu liim, mis aitab ühiskonna ja ümbritseva elu eri osakesed omavahel kokku siduda ja mõista tervikut. See on süsteemne lähenemine, mille pragmaatilise kasu pool ulatub kunsti valdkondlikest teadmistest ja oskustest väljapoole. Kuid kunstides on midagi veel, mis pole esmapilgul haaratav – see on see eriline tunne, kui mitte millestki sünnib miski. Kui valgele paberile tõmmatakse esimene joon, siis teine ja ka mitmetuhandes ning nendest joontest sünnib sulle otse silma vaatav portree. See tunne, et sinust oleneb, sina mõjutad, sina vastutad, sina lood. See loob aluse nii enesemääratlus- kui kultuuripädevusele. See loob aluse inimeseks olemisele.

Õpilane võtab VÕTAs vastutuse

Hirmude võitmiseks on lisaks usaldusele vaja luua turvalised reeglid. Leppida kokku, kes mida ja millal teeb. VÕTA üldisest loogikast ja eesmärkidest tulenevalt tuleb meeles pidada, et initsiatiiv ja tõendamise kohustus on õpilase käes. Õpetaja roll on õpilast usaldada ja vajadusel nõustada.

Seega, VÕTA taotlemiseks õpilane näiteks:

- koostab huvikooli õppekava alusel valitud kursuse kirjelduse, sh maht ja õpiväljundid;
- kooskõlastab koostatud kursuse kirjelduse huvikooli volitatud esindajaga;
- esitab kursuse kirjelduse koos sooviavaldusega arvestada antud kursust VÕTA raames üldhariduse õpingute osana üldhariduskooli valikkursuste valimise tähtajaks (või muuks kooli poolt määratud tähtajaks);
- kursuse lõppedes tõendab kursuse kirjelduses toodud õpiväljundite saavutamist essee, esitluse, näituse vmt vormis.

Õpitulemuste tõendamise protsess peaks olema midagi, millega õpilane rikastab oma koolikogukonna õpikogemust – midagi, millest saaksid ka teised õpilased ja õpetajad osa: esitlus, näitus, posterettekanne vmt. Nii oleks VÕTA arukas rakendamine koolile mitmeti kasulik ja rikastav: väheneks konkreetse õppija üldine õpikoormus, suureneks hariduse vastavus individuaalsetele arenguvajadustele ja motivatsioon, rikastuks kaasõpilaste õpikogemus ja väheneks õpetajate koormus, kuna osade kursuste arvestamise eest oleks täisvastutus õpilastel endil.

Ja mis on siinkohal huvikooli ehk Sally Studio huvi? Meile jõuaksid tundi õpilased, kes on natuke vähem väsinud ja veelgi enam motiveeritud. Usaldagem õpilast ja jätkem tema loovusele ruumi!

Kuidas koolid soodustavad TÜ teaduskooli kursustel õppimist?

Marek Järvik, TÜ teaduskooli kommunikatsioonijuht

Tartu Ülikooli teaduskooli toimimispõhimõtted pandi paika 1965. aastal, kui ajakirjanduses avaldati sisseastumisülesanded mittestatsionaarsesse matemaatikakooli. Tõsi, kool on kasvanud enam kui poole sajandiga kümnetes kordades nii õppijate kui ka kursuste hulga mõttes. Mõnest matemaatikakursusest on jõutud täna 50 kursuseni, ent põhimõte – olla kättesaadav kõigile õpilastele üle Eesti, kellel on huvi ja tahtmist õppida lisa koolis pakutavale – on säilinud. Seetõttu oleme jäänud truuks kaugõppekursustele, mis internetiajastul on valdavalt kujunenud e-kursusteks.

Ehkki meie pakutavate kursuste valikus annavad valdkondadest tooni matemaatika ja loodusteadused, on viimastel aastatel jõudsalt täienenud ka sotsiaal- ja humanitaarvaldkonna kursuste valik nii põhikooli- kui ka gümnaasiumiõpilastele. See näib sobivat nii õpilastele kui ka koolidele, mida kinnitab seegi, et meie õppurite hulk on tõusnud üle 2000 ja püsib sel tasemel stabiilselt.

Suur õpilaste arv on ühelt poolt tunnustus kursuste kvaliteedile, kuid teiselt poolt näitab, et koolid hindavad meie tegevust, suunates õpilasi teaduskooli õppima. Koostöö koolide ja TÜ teaduskooli vahel on ulatuslikum. Selle kirjeldamiseks suurte üldistuste tegemine on meelevaldne, sest iga kool on leidnud omale sobiva praktika. Seetõttu palusin regionaalses mõttes kahel teineteisest kaugel paikneval koolil kirjeldada, millist osa etendavad teaduskooli kursused nende süsteemis. Minu küsimustele vastasid Tallinna Saksa Gümnaasiumi direktor Kaarel Rundu ja Võru Gümnaasiumi õppejuht Annely Hindrikson.

Teaduskooli korraldatud küsitlused õpilastele näitavad, et enamik õpilastest saab teavet ja soovitusi teaduskooli kursuste kohta õpetajatelt. Milline on teie kooli praktika?

Kaarel Rundu: „Meie tutvustame õpilastele teaduskooli kursusi kui valikuvõimalust õppeaasta avaaktusel, kus gümnaasistidele tutvustatakse koolisisesid ja kooliväliseid valikkursuste võimalusi.“

Annely Hindrikson: „Praktikaid on erinevaid. Kui kursuste info saabub, siis õppejuhina edastan info kõikidele õpilastele. On neid, kes näitavad ise üles aktiivsust, uurivad, tahavad end täiendada teatud valdkonnas ja annavad oma soovist teada. Teised jõuavad kursusteni õpetaja soovitusel. On ka neid, kes jõuavad kursustele minu soovitusel. Meil on erandlik õppesüsteem: kolm korda aastas toimub valikainete nädal, kus õpilane läbib tema poolt valitud kursuse nädala jooksul. Kui õpilane haigestub sel nädalal või on sunnitud mingil muul põhjustel puuduma ja ta ei saa valikainet sooritatud, siis on teaduskooli kursused talle võimalus.“

Me teame, et õpilased on väga koormatud, aega on vähe ja kohustusi on palju. Kas teie kool soodustab mingil moel teaduskooli kursustel õppimist?

Kaarel Rundu: „Soodustame sellega, et oleme viimase kolme aasta jooksul tasunud õpilaste osaluse eest. Samuti oleme arvestanud kursust valikkursusena gümnaasiumi valikkursuste läbimisel.“

Annely Hindrikson: “Ka meie soodustame sellega, et hüvitame üldjuhul teaduskooli kursustel osalemise. See on võimalus võimekamatele, olümpiaadidel osalemise toetuseks jpm. Ja ka neile, kes mõne valdkonna vastu rohkem huvi tunnevad, aga meie kool seda huvi toetada ei suuda.“

Kas on juhtumeid, kus õpilane, kes on võtnud teaduskoolist kursuse (vahel ka mitu), on vabastatud mõnest koolipoolsest kohustusest, et tunnustada ta iseseisvat pingutust?

Kaarel Rundu: “Meie koolis on põhimõte, kui õpilane on valinud TÜ teaduskooli kursuse ja õpib sellel, siis ei ole ta pidanud võtma kooli poolt pakutavat valikkursust. Kui õpilane on valinud teaduskoolist mitu kursust, siis oleme olnud selles suhtes paindlikud ja arvestanud eelkõige õpilase huvi ja valikkursuse akadeemilist tausta. Kursusel osalemist hindame arvestusega, kui õpilane toob tõendi kursuse läbimise kohta.“

Annely Hindrikson: "Päris koolikohustustest vabastamise juhtumeid meil pole olnud. Kuid ka meie arvestame kooliväliste valikkursustega. Kooliväliste valikkursuste arvestamise puhul õppetöö osana peab õpilane meile esitama taotluse, kus kajastub info kursuse mahu, õppesisu ja õpitulemuste osas. Teaduskooli kursuste puhul loetakse see arvestatuks automaatselt, kui meieni on jõudud info teaduskoolilt kursuste lõpetanute kohta."

Tallinna Saksa Gümnaasiumi ja Võru Gümnaasiumi näited toovad üsna reljeefselt välja, et need koolid soodustavad teaduskooli kursustel osalemist ja rikastavad sellega oma õpilaste valikuvõimalusi. See olukord on teaduskooli poolt vaadatuna rahuldust pakkuv. Samas, soovides pakkuda õpilastele enam, küsime endalt ikka ja jälle, millised oleks võimalused edasiminemiseks? Vastuseid teavad taas kõige paremini koolid, tundes oma ja õpilaste vajadusi. Teaduskooli roll on olla koolidega dialoogis, et kuulda parimaid mõtteid, mida õpilaste huvides teostada.

VÕTA tingimused ja kord Tallinna Täiskasvanute Gümnaasiumis

Heiki Kiidli, Tallinna Täiskasvanute Gümnaasiumi direktor

Katrin Kirk-Saarmets, TTG õppejuht

Andres Falk, TTG õppejuht

Tallinna Täiskasvanute Gümnaasiumis on VÕTAt rakendatud põhimõtteliselt juba 10 aastat. Oluline on, et suhe on partnerikeskne. Aastaringiselt võetakse vastu umbes 180–300 õpilast vanuses 17+ aastat, kes on jätnud kooli erinevatel aegadel ja põhjustel pooleli. Haridustee võib olla katkenud 4. või 5. klassis, kuid õppimist TGSis alustatakse 8. klassist.

Täiskasvanu seisukohast on õppimine vabatahtlik tegevus. Võta raames toimub usaldusepõhine suhtlemine:

- teises koolis välja pandud hinded;
- kokkulepped üksikute ainete kaupa;
- sõlmitakse koostööleping.

Tallinna Täiskasvanute Gümnaasiumis on välja töötatud VÕTA tingimused ja kord, mis esitatakse koos kommentaaridega (kaldkirjas).

1. Üldsätted

1.1. Käesolev kord reguleerib varasemate õpingute ja töökogemuse arvestamist Tallinna Täiskasvanute Gümnaasiumisse sisseastumisel ja õppekava täitmisel.

1.2. VÕTA rakendatakse kooli sisseastumisel

Kooli sisseastumisel vaadatakse koheselt üle avalduse esitaja dokumendid ja otsustatakse olemasolevate hinnete korral, kas need kantakse üle või mitte. Õppija poolt esitatavat avaldust VÕTA rakendamiseks eraldi ei nõuta.

1.3. VÕTA võimaldab arvestada:

- varem õppeasutustes sooritatud õpinguid,
- täienduskoolituses või iseseisvalt õpitud,
- töö- ja muudest kogemustest saadud teadmisi ja oskusi.

Üldhariduskoolil on keeruline arvestada töökogemust, reaalne on see ainult valikainete puhul. Töökogemuse arvestamine kuulub eelkõige kutseõppeasutuste tegevusvaldkonda.

2. VÕTA rakendamine

2.1. Varem sooritatud kursuste hinded kantakse üle, tuginedes õpilase poolt esitatud dokumentidele (hinneteleht, akadeemiline õiend, õpinguraamat) ning lähtuvalt sellest, kas kursuste sisu vastab Tallinna Täiskasvanute Gümnaasiumi (TTG) õppekavale. Kursuste sisu vastavus selgitatakse välja sisseastumisel vestluse käigus.

Sageli on kutseõppeasutuste poolt väljastatavate akadeemiliste õiendite sisu ebatäpne, näiteks on väljundina märgitud loodusained või sotsiaalsained, lisamata, milliste ainete ja kursustega konkreetsemalt on tegemist. Sellisel juhul võib ülekandehinde leidmine olla probleemne.

2.2. Vajadusel on koolil õigus nõuda varemõpitu ainekava.

2.3. Lõpetamata klassi kursuste hinded kantakse üle 3 aastat.

2.4. Lisaks kursusehinnetele kantakse gümnaasiumi 12. klassis üle:

- koolieksami hinded;
- riigieksami hinded koolieksami hindena, kui riigieksami tulemus vastab meie kooli hindamissüsteemis positiivsete hinnete kriteeriumitele.

2.5. XII klassi astumisel ei kanta üle:

- negatiivseid hindeid;
- matemaatika viimaste kursuste hindeid (kitsas matemaatika – 9. kursus, lai matemaatika – 15. kursus).

2.6. Põhikoolis ei kanta üle:

- põhikooli poolaasta- ja aastahindeid eksamiainetes;
- jooksvaid hindedeid juhul, kui need on vanemad kui 1 aasta.

3. Hinnete ülekandmine

3.1. Õpilasel on võimalik üle kanda täiendkoolituses või iseseisvalt õpitut ning töö- ja muudest kogemustest saadud teadmisi, kui ta esitab vastavasisulise taotluse ja tõendusmaterjali (koolitustunnistus, akadeemiline õiend, ametikirjeldus, töökogemuse analüüs, ainekava, iseloomustav hinnang töökohalt, näited tehtud töödest jne) TTG VÕTA komisjonile, kes taotlust hindab.

3.2. Hinded kannab e-kooli ja õpinguraamatusse vastava aine õpetaja (käimasoleva õppeaasta puhul).

3.2.1. Varem lõpetatud klasside ja kursuste hinded kannab õpinguraamatusse klassijuhataja.

3.2.2. Mõlemal juhul lisatakse märke – ülekandehinne, kursused sooritatud(õppeasutuse nimi) koolis.

4. Töökogemuse hindamine

4.1. Hindamise puhul lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

- Hinnatakse kogemusest õpitut, mitte (töö)kogemust ennast.
- Varem õpitu peab sisuliselt sobima õppekavaga (õpitu peab vastama õppekava õpitulemustele). Vajadusel kaasab komisjon hindamisel vastava aine/kursuse õpetaja.
- Omandatud teadmised ja oskused peavad sobima selle haridustasemega, millel arvestamist taotletakse. Hindamise käigus võidakse nõuda täiendavat tõendusmaterjali või lisaülesannete sooritamist.
- Kui hindamiskriteeriumiks on, et õppija analüüsib oma varasemast töökogemusest õpitut, siis kirjatöö, mille käigus õppija vaid kirjeldab, mida ta tegi, aga mitte seda, mida ta töö käigus õppis, ei sobi. Keskne põhimõte varasemate õpingute ja töökogemuse hindamisel on, et taotlust ei saa arvestada mitte kogemuse, vaid kogemusest õppimise järgi.
- Iga otsuse (nii negatiivse kui positiivse) korral on taotlejal õigus saada tagasisidet ja infot otsuse kohta. Hindajal on kohustus tehtud otsust põhjendada.

5. Võimalikud kitsendused taotluse rahuldamiseks on järgmised:

5.1. Tähtajaline aegumine – kui õppimine on toimunud väga kaua aega tagasi (enne 2002. aastal kehtima hakanud õppekava), siis võidakse seda pidada aegunuks. Sellisel juhul võib tekkida vajadus hinnata, millisel tasemel on omandatu säilinud. Samas on tõenäosus, et omandatud teadmised ja oskused aeguvad, väiksem siis, kui taotleja töötab vastavas valdkonnas.

5.2. Sisuline aegumine – näiteks infotehnoloogia erialaained võivad sisuliselt üsna kiiresti aeguda, aga üldteadmistega õppeained on ka pikema perioodi möödudes sama sisuga.

5.3. Lihtsustatud õppekava järgi põhikooli lõpetanu võetakse üldjuhul 8. klassi. Erandkorras 9. klassi, kui õppija tõestab oma pädevusi eesti keeles, reaalainetes ja võõrkeeles.

6. Komisjoni koosseis

6.1. TTG VÕTA komisjoni kuuluvad õppejuhid ja vastavalt vajadusele nende poolt volitatud aineõpetajad.

Aruteludel osalejad

VÕTA aruteludel on osalenud nii üldharidus- kui ka huvi- ja teaduskoolide esindajad. Suur tänu seniste sisukate mõttetalgute ja jätkuva koostöö eest Annely Köster, Sally Studio; Anu Reinsalu, Eesti Noorsootöö Keskus; Aulika Riisenberg, SA Innove; Gerttu Aavik, HTM; Heiki Kiidli, Tallinna Täiskasvanute Gümnaasium; Helen Pärk, Tallinna Polütehnikum; Heleriin Jõesalu, HTM; Inge Raudsepp, SA Innove; Ingrid Tullus, Rocca al Mare Kool; Jaanus Kann, Nõmme Gümnaasium; Kalev Vaidla, EML; Kätlin Lepa, SA Archimedes; Liia Jung, Tallinna Ühisgümnaasium; Marek Järvik, TÜ teaduskool; Mari-Liis Lind, TLÜ; Meeli Nõmme, Põltsamaa Ühisgümnaasium; Pille Liblik, HTM; Piret Viirpalu, Eesti Kunstikoolide Liit, KÜ; Signe Granström, HTM; Viivian Jõemets, HTM.

Lisalugemine

[VÕTA põhimõtted](#)

[VÕTA käsiraamat](#)

[VÕTA kõrghariduses – erinevad juhendmaterjalid](#)

[Mitteformaalse ja informaalse õppe hindamisest](#)